

ТЕОРЕТИЧНИЙ ТА ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Здійснено аналіз методичної роботи щодо формування моральних цінностей у студентів педагогічних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Автор розкриває принципи, форми та методи, які доцільно використовувати у навчально-виховному процесі, наводить приклади проведення інформаційно-просвітницького тренінгу “Безпечна робота та правила поведінки в мережі Інтернет” та семінару “Асоціації” для користувачів планшетного комп’ютера, смартфона на платформі Android та операційної системи iOS (iPhone OS).

Ключові слова: моральні цінності, виховний процес, студентська молоддь, інформаційно-комунікаційні технології.

В умовах реформи виховного процесу у педагогічних університетах особливої актуальності набуває формування моральних цінностей студентської молоді засобами інформаційно-комунікаційних технологій. “Пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві” – зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [1].

Проблематика вибору методик на формувальному етапі для процесу формування моральних цінностей студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій нині перебуває в центрі уваги. Загальні питання моральності висвітлювали у своїх дослідженнях І. Бех, Л. Бурдейна, Л. Євграфова, В. Киричок, Л. Москальова, П. Щербань, І. Яворська, різні аспекти щодо інформаційно-комунікаційних технологій відображено у дослідженнях В. Корнилової, Л. Москальової, М. Жалдака, Н. Морзе, С. Ракова, Ю. Рамського О. Співаковського, Ю. Триуса та інших. Результати наукових пошуків цих авторів свідчать про те, що впровадження інформаційно-комунікаційних технологій створює передумови для поглиблення змісту освіти,

розвиває особистість, стимулюючи пізнавальну активність, сприяє інтенсифікації процесу навчання, підготовці майбутніх викладачів, здатних працювати в умовах інформаційного суспільства та використовувати здобуті знання.

Чималий досвід має вітчизняна педагогічна думка щодо готовності використання засобів морального виховання у майбутній професійній діяльності (у тому числі інформаційно-комунікаційних технологій). Останнім часом ми спостерігаємо ряд досліджень зарубіжних та вітчизняних учених, які надають цим питанням вагомого значення, а саме: формування моральних цінностей на ідеях гуманізму (І. Бех); теоретико-методичні засади виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури (Л. Москальова); формування моральної свідомості студентів вищих педагогічних навчальних закладів (Т. Авксентьева); формування моральної культури студентів вищих навчальних закладів торговельно-економічного профілю (Л. Бурдейна); формування моральних цінностей майбутніх фахівців по зв'язках із громадськістю (В. Корнілова); формування моральних цінностей у майбутніх учителів фізичної культури (О. Панасюк); розвиток економічної компетентності директорів загальноосвітніх навчальних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (В. Дивак); методична система формування професійної готовності майбутнього вчителя до використання інформаційно-комунікаційних технологій в евристичному навчанні математики (О. Тутова).

І. Бех вважає, що процес формування моральних цінностей на ідеях гуманізму тісно пов'язаний з проектуванням навчально-виховного процесу. Тому сучасне особистісно орієнтоване виховання повинно створити необхідні умови для всебічної діяльності та творчості молодого людини, забезпечити успішність засвоєння моральних норм і цінностей студентами, створити ситуації позитивних емоційних переживань, сприятливих для інтелектуального і морального розвитку, умови для морального особистісного спілкування як специфічної форми людських відносин, які охоплюють смислотвірчі цінності [3]. Основною соціальною детермінантою, яка визначає моральні цінності молодого людини, є її професійно-пізнавальна діяльність, яка зможе згодом перерости у власне професійну діяльність, пов'язану з моральними пошуками. Психолог зазначає, що «стратегія виховної дії щодо розвитку особистості студента має вибудовуватися з основного

постулату сучасності: головною справою людства, нормою його життя є вирішення моральних проблем” [3].

У працях Л. Москальової розглянуто спрямованість педагогічного процесу, використання сучасних виховних технологій, стиль взаємодії викладачів і студентів; характер навчально-виховного процесу; організація професійної підготовки; зв'язок з іншими структурами і закладами; формування моральної свідомості, вплив через моральні почуття на моральну діяльність [6, с. 109]. На нашу думку, автор враховує можливості інформаційно-комунікаційних технологій, йдеться про доцільність їх використання у монографії “Виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: теоретичний та методичний аспекти” [5, с. 233].

Мета статті – розкрити теоретичний та практичний аспекти формування моральних цінностей у студентів педагогічних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій як засобу в процесі навчання студентської молоді – давно відомий спосіб підвищення культурного рівня, виховання моральності, формування норм поведінки.

Виявлення недоліків у навчально-виховному процесі зі студентською молоддю зумовили необхідність розроблення та проведення методичної роботи. Методична робота складається з урахуванням таких принципів:

- суб'єкт-суб'єктного ціннісного ставлення особистості до ставлення іншої людини;
- ціннісного засвоєння соціальних норм, правил поведінки не лише з близьким оточенням, а й у віртуальному просторі;
- мультикультуральності у дотриманні моральної поведінки;
- урахування вікових характеристик студентської молоді;
- формування моральних цінностей у моральній діяльності через систему моральних вчинків;
- використання інформації, що представлена віртуальними агентами соціалізації, для професійної педагогічної діяльності та самовиховання;
- забезпечення взаємозалежного розвитку моральної та інформаційної компетентностей через використання комп'ютерних та мультимедійних технологій, цифрових освітніх ресурсів.

Педагогічними умовами означеного процесу є:

- готовність викладачів ВНЗ до здійснення формування моральних цінностей студентів педагогічних університетів засобами інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі;
- розроблення і застосування інноваційних виховних методик, анімаційних технологій, спрямованих на формування моральних цінностей студентів під час вивчення навчальних дисциплін;
- запровадження тренінгових програм, спрямованих на формування моральної та інформаційної компетентностей;
- набуття студентами педагогічних вишів власного досвіду виховної діяльності за допомогою засобів інформаційно-комунікаційних технологій під час педагогічної практики.

Формами роботи для формування моральних цінностей студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій нами обрано такі:

- інтегровані спецкурси “Інформаційно-комунікаційні технології у духовно-моральному вихованні учнів”, “Проектування програм духовно-морального виховання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій” та інше;
- інформаційно-просвітницькі тренінги;
- моделювання ситуацій морального змісту у віртуальному просторі;
- спілкування у чаті, соціальних мережах тощо;
- skype-конференція “Моральна поведінка у віртуальному просторі”, “Етика спілкування у чаті”; семінари “Настирливість у соціальних мережах та способи її подолання”, “Анонімність спілкування у соціальних мережах: наслідки замаскованого спілкування”; круглі столи “Правила етичної поведінки у соціальних мережах”.

Методи формування моральних цінностей студентів засобами інформаційно-комунікаційних технологій:

- методи формування ціннісної свідомості особистості (бесіди про моральні цінності та їхнє значення у житті людини і суспільства, пояснення та переконання щодо важливості добра, справедливості у житті людини, skype-діалог “Цінність моральної любові особистості”, “Цінність поваги до людської гідності”, “Цінність творчої активності”);

- методи організації моральної діяльності і формування досвіду моральної поведінки як із близьким оточенням так і у віртуальному просторі (привчання до моральної взаємодії, виховні ситуації-доручення “Намалюй взаємовідносини між оточуючими у програмі Atari”, наприклад: хижачькі стосунки у природному середовищі “Кіт та риба”, “Лев та агнець”, “Кіт та собака” та інше; ціннісні стосунки у соціумі “Я та мої однокурсники”, “Я і мої майбутні учні”, “Я у колі друзів”, “Я і мої колеги”);
- методи стимулювання моральної поведінки і здійснення системи моральних вчинків: змагання “Найкраща презентація” на тему: “Запобігання впливу токсичної інформації на свідомість учнів”, заохочення та мотивування до здійснення вправ-вчинків “Вчинок-вірність”, “Вчинок-відданість”, “Вчинок-збереження честі”, “Вчинок-шанування”, “Вчинок-вдячність”, “Вчинок-чуйність”, “Вчинок-самовідданість”, “Вчинок-самостійність”, “Вчинок-скромність”, “Вчинок-розрада”, “Вчинок-догодження”, “Вчинок-міжособистісне згуртування”, “Вчинок-самозбереження”, “Вчинок-примирення”, “Вчинок до “Я-центрованості”, “Вчинок-присвячення”, “Вчинок-милосердя”, “Вчинок-щирість”, “Вчинок-виконання свого обов’язку”, “Вчинок-благородство”, “Бездоганний життєвий вчинок”, “Вчинок-благоговіння”, “Вчинок-великодушність”, “Вчинок-опіка” та інше (за І. Бехом) [2, с. 755–782].

Наведемо приклад методичної роботи з формування моральних цінностей студентів педагогічних закладів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

Інформаційно-просвітницький тренінг “Безпечна робота та правила поведінки в мережі Інтернет” проводився нами із студентами спеціальностей “Дошкільна освіта”, “Початкова освіта”. Перед початком тренінгу проводилась діагностика рівнів інформаційної та моральної компетентностей, під час якої було доведено, що моральна компетентність у студентів цих спеціальностей є значно вищою, ніж у студентів спеціальності “Інформатика”. Враховуючи принцип забезпечення взаємозалежного розвитку моральної та інформаційної компетентностей, через використання комп’ютерних та мультимедійних технологій, цифрових освітніх ресурсів, ми

намагалися сформувати у студентів знання та правила безпечної роботи та правила поведінки в мережі Інтернет. Навчання під час інформаційно-просвітницького тренінгу відбувалося у вигляді виконання певних вправ.

1. Робота в колі. Студенти визначають основні правила безпечної роботи та правила поведінки в мережі Інтернет, з якими вони стикалися.
2. Робота в малих групах. Кожна група обговорює певні правила поведінки, що складаються у віртуальному просторі, обговорюють випадки впливу токсичної інформації, які відбулися з ними або з їхніми близькими друзями.
3. Індивідуальна робота: а) зробити підбір з п'яти скріншотів, які справляють позитивне враження на особистий настрій; б) зробити підбір п'яти картинок в мережі Інтернет, які мотивують на здійснення “вчинку-самозбереження”; в) підібрати в мережі Інтернет п'ять інструментальних звуків, які позитивно впливають на емоційну сферу людини.
4. Робота в малих групах. Узагальнюється індивідуальна робота у групі та обговорюються питання щодо вибору найкращого матеріалу для створення групової презентації.
5. Робота у великому колі. Презентація групової роботи та обговорення результатів. Під час презентації ставлять такі запитання: а) чи багато довелося відкинути інформації, яка справляє негативне враження на різні аналізатори людини (слухові, зорові)?; б) на вашу думку, як впливає токсична інформація на розвиток моральних цінностей людини?; в) яким чином отриманні знання вплинули на усвідомлення правил безпечної роботи та правила поведінки в мережі Інтернет?

Ще одним прикладом може бути семінар “Асоціації”, який також проводився зі студентами спеціальностей “Дошкільна освіта”, “Початкова освіта”. Враховуючи принцип використання інформації, що представлена віртуальними агентами соціалізації для професійної педагогічної діяльності та самовиховання, ми намагалися виявити у студентів наявні цінності та сформувати такі цінності, як-то життєва мудрість, краса

мистецтва, любов, творчість тощо. Навчання під час семінару відбувалося у вигляді виконання певних вправ.

1. Завантаження через мережу Інтернет (мобільний Інтернет, Wi-Fi або 3G) програми-додатка Kaleidoscope Magic Paint для смартфона, планшетного комп'ютера, мобільного телефону операційної системи Android, та операційної системи iOS (iPhone OS).
2. Пояснення педагога щодо роботи програми-додатка: “Шановні студенти, до вашої уваги: надаємо безкоштовну програму-додаток Kaleidoscope Magic Paint, яка може генерувати різні зображення. Кожне зображення є унікальним, і саме ви зараз зможете зробити малюнок, який подаруєте людині, яку поважаєте та любите. У подальшій професійній роботі, коли будете працювати з учнями, ви також зможете використовувати цю програму-додаток з різними цілями: привернути увагу дитини, зацікавити її, пояснити логічність багаторазових відображень дзеркал тощо”.
3. На робочому столі планшетного комп'ютера, смартфона з'явиться ярлик програми-додатка Kaleidoscope Magic Paint, натисніть на нього пальцем.
4. Відкриється робоча поверхня програми-додатка, на якій потрібно обрати Canvas Doodle (полотно “каракулі”), натиснути на чистий аркушик у лівому нижньому кутку, обрати колір, з яким у вас асоціюється така моральна цінність, як любов.
5. Оберіть інструмент “пензлик” та зробіть кілька штрихів. Поділіться цим зображенням з людиною, яка поруч з вами, і запитайте, яку цінність ви хотіли передати цим зображенням.
6. Із запропонованого списку цінностей: життєва мудрість, краса мистецтва, любов, творчість, оберіть яка більше імпонує вам на сьогодні, або додайте те, що є цінним для вас.
7. Отримавши результат вашої творчості, запитайте у свого однокурсника, яка моральна цінність зображена на планшеті і порівняйте його, чи збіглося ваше асоціативне відчуття цінності зі сприйняттям цінності вашого однокурсника.
8. Збережіть картинку та поділіться нею у соціальній мережі із надписом “Яка асоціація виникає, коли ви дивитесь на це зображення?”

9. Проаналізуйте відповіді, чи збігається ваша асоціація цінностей з асоціацією ваших співрозмовників у соціальних мережах?

За даними здійсненого нами аналізу методичної роботи щодо формування моральних цінностей у студентів педагогічних закладів засобом інформаційно-комунікаційних технологій можна зробити висновок про доцільність використання у навчально-виховному процесі зазначених принципів, форм та методів навчання.

Література

1. Указ Президента України про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
2. Бех І. Д. Виховання особистості : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2008. – 848 с. : іл.
3. Бех І. Д. Категорія “становлення” в контексті розвитку образу “Я” особистості // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 25–34.
4. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗИН, 1998. – 203 с.
5. Москальова Л. Ю. Виховання у майбутніх учителів морально-етичної культури: теоретичний та методичний аспекти : [монографія] / Л. Ю. Москальова. – Мелітополь : Видавничий будинок ММД, 2009. – 464 с.
6. Москальова Л. Ю. Системи людиновімірності: аналіз досліджень діагностичного інструментарію виховної роботи та перспективи проблематики // Людиномірність у культурі, науці та освіті: філософсько-методологічні аспекти : монографія / авт. кол. ; за заг. ред. В. В. Молодиченка. – Мелітополь : Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2013. – 316 с.

Е. А. Постыльная

Теоретический и практический аспекты формирования моральных ценностей у студентов педагогических учреждений средствами информационно-коммуникационных технологий

Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого (20 ул. Ленина, Мелитополь, запорожская область, Украина)

Представлен анализ методической работы по формированию нравственных ценностей у студентов педагогических заведений

средствами информационно-коммуникационных технологий. Автор раскрывает принципы, формы и методы, которые целесообразно использовать в учебно-воспитательном процессе, приводит примеры проведения информационно-просветительского тренинга “Безопасная работа и правила поведения в сети Интернет” и семинара “Ассоциации” для пользователей планшетного компьютера, смартфона на платформе Android и операционной системы iOS (iPhone OS).

Ключевые слова: нравственные ценности, воспитательный процесс, студенческая молодежь, информационно-коммуникационные технологии.

O. O. Postylna

Theoretical and Practical Aspects of Formation of Moral Values of Pedagogical Institutions Students by means of Information and Communication Technologies

Bohdan Khmelnytskyi Melitopol State Pedagogical University
(20 Lenina Str., Melitopol, Zaporizhzhia region, Ukraine)

In the article, an analysis of methodological work on formation of moral values in students of pedagogical institutions by means of information and communication technologies has been done. The author reveals the principles (subject-subjective value attitude of personality to the attitude of others; value mastering of social norms, rules of behavior not only with near surroundings, but also in the virtual space; multiculturalness in the observance of moral behavior; taking into account the age peculiarities of students; forming of moral values in moral activity through the system of moral acts; use of information that is presented by the virtual agents of socialization for professional pedagogical activity and self-education; interdependent development of moral and informative competencies through the use of computer and multimedia technologies, digital educational resources), forms (the integrated special courses “Information-communication technologies in the spiritual-moral education of students”, “Planning of the programs of spiritual-moral education based on the use of information-communication technologies” etc; informatively-elucidative training; design of situations of moral content in the virtual space; communication in a chat, social networks etc; Skype-conference “Moral behavior in virtual space”, “Ethics of communication in a chat”; “Anonymity of communication in social networks: consequences of the disguised communication”; round tables “The rule of ethic behavior in social networks”) and methods (forming of the value consciousness of personality; organizations of moral activity and forming of experience of moral behavior; stimulation of moral behavior and realization of the system of moral acts) that should be used in the educational process. The

paper provides examples of the information and educational training “Safe work and rules of conduct in the Internet” and the workshop “Association” for the users of tablet PC, smartphone on the Android platform and operating systems iOS (iPhone OS).

Keywords: *moral values, educational process, students, information and communication technologies.*

References

1. *Ukaz prezidenta Ukrainy pro natsionalnu stratehiiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku* [Decree of the President of Ukraine on the national strategy of development of education in Ukraine for the period till 2021]. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
2. Bekh, I. D. (2008). *Vykhovannia osobystosti* [Education of personality]. Kyiv: Lybid.
3. Bekh, I. D. (1997). Katehoriia “stanovlennia” v konteksti rozvytku obrazu “Ia” osobystosti [The category ‘formation’ in the context of development of the image ‘I’ of personality]. *Pedahohika i psykholohiia*, 3, 25–34.
4. Bekh, I. D. (1998). *Osobystisno zoriientovane vykhovannia* [Personality-oriented education]. Kyiv: IZYN.
5. Moskaliova, L. Yu. (2009). *Vykhovannia u maibutnikh uchyteliv moralno-etychnoi kultury: teoretychnyi ta metodychnyi aspekty* [Education in future teachers of moral and ethical culture: theoretical and methodical aspects]. Melitopol: Vydavnychi budynok.
6. Moskaliova, L. Yu. (2013). *Systemy liudynovymirnosti: analiz doslidzhen diahnostychnoho instrumentariiu vykhovnoi roboty ta perspektyvy problematyky* [Systems of human beings dimension: analysis of research on diagnostic instruments of education and prospects of the problematics]. In Molodychenko, V. V. (Ed.), *Liudynomirnist u kulturi, nautsi ta osviti: filosofsko-metodolohichni aspekty*. Melitopol: Vydavnytstvo MDPU im. B. Khmelnytskoho.